

Mishnah Pesahim, chapter 4

משנה פסחים פרק ד

(1) Where it is the custom to do work on the eve of Pesah until midday, one may do so. Where it is the custom not to do [work, instituted as a precaution lest one become so engrossed in his work that he forgets to remove the *hametz* or prepare his Pesah offering etc.], one may not do [work]. If one travels from a place where [the custom is that] they do work to a place where they do not work, or from a place where [the custom is that] they do not work to a place where they do work [and he has no intention of staying there permanently], we lay upon him the restrictions of the place that he has left and the restrictions of the place to which he has gone; and [thus] a man must not act differently [from local custom] on account of the conflict [which would result. However, where conflict would not result, such as, if one refrains from work in a locale where they do work, since people could attribute this to a lack of work, one may do so].

(2) Similarly, one who transports *shemittah* produce from a place where it has ceased [to be available to the wild animals in the field thereby obligating the people in that area to remove such produce from their homes (see Leviticus 25:7 and Rashi there)] to a place where it has not ceased or from a place where it has not ceased to a place where it has ceased, [we lay upon him the restrictions of the place that he has left and the restrictions of the place to which he has gone

רבנו עובדיה מברטנורא

א מקום שנהגו עד חצות. עד חצי היום: **שלא לעשות**. כדי שלא יהא טרוד במלאכה וישכח ביעור חמץ ושחיתת פסח ותיקון מצה של מצוה: **ואל ישנה אדם**. הכי קאמר, ההולך ממקום שאין עושין למקום שועשין נותנין עליו חומרי מקום שיצא משם ולא יעשה, דהא דקימא לך אל ישנה אדם ממנהג העיר אינו אלא מפני המחלוקת, וכאן אין מחלוקת, דמאי קאמרת הרואה אותו בטל אמר זה שבטל חושב שהמלאכה אסורה וחולק על כולנו, לא אמר הכי, אלא אמר אין לו מלאכה שהרי כמה בטלנים איכא בשוקא כל ימות השנה. והא דתנן נותנין עליו חומרי מקום שיצא משם, אינו אלא בזמן שדעתו לחזור למקומו אבל אין דעתו לחזור למקומו נוהג כמנהג אנשי מקום שהלך לשם, בין לקולא בין לחומרא: **ב** המוליך פירות שביעית ממקום שכלו. לחיה מן השדה והיביין עליו בני מקומו לבערו מן הבית. והוליכו זה למקום שלא כלו ובני אותו מקום עדיין אוכלין הן מן המכונסים

and thus, in both cases,] he is bound to remove it. [Where one pickled together three different species (thus each has acquired the taste of the other two) and one or two of the species has ceased to be available in that area,

according to the *Tanna Kamma* of our Mishnah this would not require removal, (as is the view of Rabbi Yehoshua in Shvi'it 9:5) since one ingredient remains available, this is not considered as having totally ceased.] Rabbi Yehudah [however, agrees with Rabban Gamliel that even if one of the three species is no longer available, it requires removal and therefore he] says: We say to him: You, too, go out and bring [the missing species] for yourself [i.e., see if it is still available and if it is not, then that species requires removal].

(3) Where it is the custom to sell small cattle [such as sheep and goats] to Gentiles, one may sell; where it is the custom not to sell [lest one come to sell large cattle as well], one may not sell. But, in all places, one may not sell large cattle to them. [The Rabbis forbade selling as a precaution lest one also rent his animals to Gentiles who may work with them on the Shabbat and an animal belonging to a Jew may not be worked with on Shabbat. Another reason is that one may sell his animal on Friday just prior to Shabbat and when the animal is laden, the Jew may prod the animal to demonstrate its working capacity thus, violating Shabbat, this is referred to as *mehamer*.] [Nor may one sell to Gentiles] calves or foals, whether sound or maimed [even though one does not work with such animals. However, the Rabbis forbade this, since people, not differentiating

רבנו עובדיה מברטנורא

לבית, חייב לבער משום חומרי המקום שיצא משם: רבי יהודה אומר אומרים לו צא והבא לך אף אתה. פלוגתא דר' יהודה ותנא קמא בכובש שלשה מיני ירק בחומץ או בציר להתקיים ושנים מהם כלו לחיה מן השדה והשלישי לא כלה, תנא קמא סבר אוכל מאותן שכלו על סמך אותו שלא כלה, הואיל והן בחבית אחת. והכי משתמע למלתיה, ממקום שלא כלו לקמום שכלו לגמרי חייבין לבער. אבל לא כלו כולן אלא מקצתן, אוכל אף ממין הכלה כל זמן שלא כלו כולן, דאובלן על סמך האחרון. ור' יהודה אומר אומרים לו צא והבא לך אף אתה מאותו המין שכלה כמו שהביא זה האיש ולא תמצא, הלכך אינו אוכל אלא ממין שלא כלה, דאין אוכלין מהמינין שכלו על סמך המין שלא כלה וחייב לבער המינין שכלו. והלכה בר' יהודה דקאי בשיטתיה דרבן גמליאל שהלכה כמותו במסכת שביעית פרק הפיגים: ג' מקום שנהגו שלא למכור. דהחמירו על עצמן, דלמא אתו למכור גסה: ובכל מקום אין מוכרין להם בהמה גסה. דגזור רבנן שמא ישאיל או ישכיר בהמתו לנכרי, ואדם מצווה על שביית בהמתו אי נמי, פעמים שמוכרה לו ערב שבת עם חשכה וצועק לה הישראל

between large and small, might come to sell large ones as well]. Rabbi Yehudah permits in the case of a maimed [animal, since it will never work, people will not confuse it with working animals]. Ben Beteirah allows in the case of a horse [since a riding horse carries no load with the exception of the rider who is נושא את עצמו (i.e., is a live weight who assists in carrying himself) and since such carrying is not forbidden Biblically, the Rabbis did not institute the prohibition of selling a horse].

(4) Where it is the custom to eat roasted [meat] on the night of Pesah, one may eat [it]; where it is the custom not to eat [it, so that it not appear as if eating the Pesah sacrifice (which was roasted) outside Jerusalem], one may not eat [it]. Where it is the custom to light a lamp [at home] on the night of Yom Kippur, one must light [one, as a precaution against marital relations, an act forbidden in an illuminated area, since marital relations are prohibited on Yom Kippur]; where it is the practice not to light [a lamp, so that husband and wife do not see each other and thus avoid stimuli], one may not light [one]. But we do light [lamps] in Synagogues, Batei Midrash, and dark alleyways, and for the sick [and in any area where the above mentioned precaution is not relevant].

(5) Where it is customary to work on the Ninth of Av, one may do so; where it

רבנו עובדיה מברטנורה

כדי שתלך לפני הקונה והיא מכרת קולו והולכת מחמתו, ונמצא מחמר אחר בהמתו בשבת: **עגלים וסייחין**. קטנים אע"ג דלאו בני מלאכה נינהו מחלפי במכירת גדולים. ושבורים מחלפי במכירת שלמים: **רבי יהודה מתיר בשבורה**. דאינה בת מלאכה לעולם. אבל בעגלים וסייחים מודה, בין דלכי גדלו הוו בני מלאכה. ואין הלכה כרבי יהודה: **בן בתירא מתיר בסוס**. הואיל ולרכיבה עומד והחי נושא את עצמו. ואין הלכה כבן בתירא. ועל ידי סרטור שרי למכור בהמה לנכרי בזמן שאין הבעלים מצויין שם בעת המכירה דליכא למיחש שמא ישאלנה וישכירנה שהרי אינה שלו. ושמא תלך מחמת קולו ונמצא מחמר, אהא נמי ליכא למיחש שאינה מכרת את קולו: **ד מקום שנהגו שלא לאכול**. שנראה כאוכל פסחים בחוצה לארץ: **שנהגו להדליק את הנר ביום הכפורים**. מפני שיום הכפורים אסור בתשמיש המטה, וכל זמן שהנר דולק לא ישמש שאסור לאדם לשמש מטתו לאור הנר: **שנהגו שלא להדליק**. שמא יראה אשתו ותשא חן בעיניו וישמש: **ומדליקין**

is customary not to work, one may not do so. However, in all places, scholars cease [from work, so that they may concentrate on the loss of the Temple]. Rabban Shimon ben Gamliel says: A man should always make himself a scholar [and he need not fear being vain since his sitting idle will not cause people to say that he is a scholar, rather, they will say he has no work (see above Mishnah 1)]. But the

Sages maintain, [abstaining from work on the eve of Pesah is not a matter of custom as indicated in the first Mishnah, rather, it is a matter of *halachic* dispute and] in Judea they used to work on the eve of Pesah until midday, while in Galilee [it was not permitted and], they did not work at all. [And regarding] the night [before, in the Galilee] — the School of Shammai [maintain that this is similar to refraining from work on a Festival when it is forbidden from the previous night and thus,] forbid [work], while the School of Hillel [maintain that it is similar to a fast which does not begin until the morning and thus] permit it until sunrise.

(6) Rabbi Meir says: [Even in places where it is customary not to work] any work which [is needed for the Festival and which] one began before the fourteenth, he may finish on the fourteenth; however [where the custom is not to work], he may not begin it at the outset on the fourteenth, even if he can finish it [before

רבנו עובדיה מברטנורא

בבתי כנסיות. ובכל מקום שאין איש ואשתו מתיחדים שם: ה' תלמידי חכמים בטלים. ממלאכתן כל אותו היום, כדי שלא יסוּחו דעתם מאבילות: לעולם יעשה אדם עצמו כתלמיד חכם. ולא מחזו כיוורא, שהרואה אותו בטל אומר אין לו מלאכה לעשות ולא מפני שנהג בו איסור: וחכמים אומרים ביהודה וכו' חכמים סבירא להו דעשיית מלאכה בערבי פסחים לאו במנהגא תליא מלתא, אלא ביהודה היו מתיירים ובגליל אוסרים איסור גמור, ולא מכח מנהג: הלילה. ליל ארבעה עשר לאנשי גליל שאוסרים לעשות מלאכה בערבי פסחים: בית שמאי אוסרין. להם ככל שאר ימים טובים שאוסרים בעשיית מלאכה שהלילה הולך אחר היום: ובית הלל מותרין. מידי דהוה אתענית שהיום אסור באכילה והלילה מותר: ו כל מלאכה. שהיא לצורך המועד, והתחיל בה קודם ארבעה עשר גומרה בארבעה עשר, ואפילו במקום שנהגו שלא לעשות מלאכה. אבל מלאכה שאינה לצורך המועד, במקום שנהגו לעשות מלאכה עושין, ומקום שנהגו שלא לעשות אפילו התחיל בה קודם

לעשות מלאכה, אין עושין. ובכל מקום תלמידי חכמים בטלים. רבן שמעון בן גמליאל אומר, לעולם יעשה אדם עצמו תלמיד חכם. וחכמים אומרים, ביהודה היו עושין מלאכה בערבי פסחים עד חצות, ובגליל לא היו עושין כל עקר. הלילה, בית שמאי אוסרין, ובית הלל מתירין עד הנץ החמה: ו רבי מאיר אומר, כל מלאכה שהתחיל בה קודם לארבעה עשר, גומרה בארבעה עשר. אבל לא יתחיל בה בתחלה

midday]. But the Sages say: Three craftsmen may work on the eve of Pesah until midday, and these are; Tailors, barbers, and launderers [since regarding these, leniencies are found on the intermediate days of the Festival. Regarding tailoring, a layman may sew clothing during *Hol HaMoed*. Regarding the other two, one who is released from prison, or is returning from overseas, is permitted to cut his

hair and wash his clothes during *Hol HaMoed*]. Rabbi Yose bar Yehudah says: [Since pilgrims were allowed to fix their shoes during *Hol HaMoed*] shoemakers [were allowed to work] too. [The Sages, however, forbade the shoemaker from working since even pilgrims were not permitted to make new shoes].

(7) One may set up chicken coops for fowls on the fourteenth, and if [after three days of brooding, during the intermediate days] a [brooding] fowl escaped, one may return her to her place [since, after having sat on them for three days an embryo has already formed and thus, such an egg is no longer fit for eating and would be a total loss **האבוד**]; and if she died, one may set another instead of her. One may sweep [dung] away from under an animal's feet on the fourteenth [and dispose of it], but on the [intermediate days of the] Festival one moves [it] to the sides [only]. [And on the fourteenth] one may take utensils [to] and bring

רבנו עובדיה מברטנורא

ארבעה עשר אינו גומרה: **החייטים**. שרי בארבעה עשר בכל מקום, שכן מצינו בהן בחולו של מועד קולא יותר משאר אומניות שהדייט שאינו אומן בכך תופר כדרכו, הלכך בארבעה עשר דקיל מחול המועד אפילו אומן נמי שרי: **והספרים והכובסין**. שכן הבא ממדינת הים והיוצא מבית האסורים מספרין ומכבסין בחול המועד, ובין דאשכחן בהן צד היתר בחול המועד, בארבעה עשר דקיל שרי לכולי עלמא: **אף הרצענים**. שכן עולי רגלים מתקנין מנעליהן בחול המועד. וחכמים סברי אין למדן תחלת מלאכת רצענין שעושיין מנעלים חדשים תחלה, מסוף מלאכה תיקון מנעלים של עולי רגלים. והלכה כחכמים: **ז מושיבין שובכין**. שובכי יונים שהיו יושבים לגדל אפרוחים מושיבין אותם לכתחילה בארבעה עשר: **ותרנוגלת שברחה**. בחולו של מועד. דאילו בארבעה עשר השתא אותובי שובכין לכתחלה אמרת דשרי, אהדורי מבעיא. אלא התרנוגלת שברחה בחולו של מועד קאמר דמחזירין, והוא שישיבה על הביצים שלשה ימים קודם שברחה דשוב אין הביצים ראויים לאכילה ודבר האבד הוא, הלכך אם מתה מושיב אחרת תחתיה משום הפסד דביצים: **גורפיין**.

בארבעה עשר, אף על פי שיכול לגמרה. וחכמים אומרים, שלש אומניות עושיין מלאכה בערבי פסחים עד חצות, ואלו הן, החייטים והספרים והכובסין. רבי יוסי בר יהודה אומר, אף הרצענים: **ז מושיבין שובכין לתרנוגלים בארבעה עשר. ותרנוגולת שברחה, מחזירין אותה למקומה. ואם מתה, מושיבין אחרת תחתיה. גורפיין מתחת רגלי בהמה בארבעה עשר, ובמועד מסלקין לצדין. מוליכין ומביאין בלים מבית**

[them back] from a craftsman, even if they are not needed for the Festival. (8) The inhabitants of Jericho did six things. Three [of them] they [the Sages] thwarted, and [regarding the other] three they did not thwart [although they were not pleased with them]. And these are the ones which they did not thwart: They grafted

[male branches of] palm [onto female] trees all day [of the fourteenth which allowed them to grow dates], they wrapped the Shema [by not reciting שם ברוך שם]; another explanation is that they did not prolong אחד in the manner that is necessary for proper meditation], and they stacked (see Rashi Pesahim 55b) [their produce] before [the bringing of] the omer [disregarding the Rabbinical decree forbidding this lest one come to eat from it before the omer was brought], and they did not thwart [and forbade]: They [the people of Jericho] permitted [for use] the branches [of carob or sycamore trees] belonging to [i.e., which grew from trees after they were sanctified to] *hekdesh* [and although there is no misappropriation regarding branches which grew later and were not present at the time of consecration, the Rabbis, however, maintained that this was prohibited], and they ate fallen [doubtful] fruit on Shabbat [regarding which there was a doubt whether it had fallen before Shabbat, in which case, they would be permitted or during Shabbat, in which case they would be forbidden], and they gave *pe'ah* [produce left over for the poor in the corner of the field] from vegetables [which are exempt from

האמן, אף על פי שאינם לצורך המועד: ח ששה דברים עשו אנשי יריחו, על שלשה מחו בידם, ועל שלשה לא מחו בידם. ואלו הן שלא מחו בידם, מרכיבין דקלים כל היום, וכורכין את שמע, וקוצרין וגודשין לפני העמר, ולא מחו בידם. ואלו שמחו בידם, מתירין גמזיות של הקדש, ואוכלין מתחת הנשרים בשבת, ונותנין פאה לירק, ומחו

רבנו עובדיה מברטנורא

משליכין לחוץ: ובמועד. שחמור יותר, אין משליכים לחוץ אלא מסלקין לצדדין: מוליכין ומביאין כלים מבית האומן. בארבעה עשר. ואע"פ שאינו לצורך המועד: ח עשו אנשי יריחו. היו נוהגין לעשות אנשי יריחו: מרכיבין דקלים. ענף רך של דקל זכר, מרכיבו בדקל נקבה, שהזכר עושה פירות והנקבה אינה עושה פירות: כל היום. כלומר בארבעה עשר: וכורכין את שמע. שלא היו אומרים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד בקריאת שמע. פירוש אחר, שלא היו מפסיקין בין אחד לואהבת, שצריך להאריך באחד ולהפסיק בין מלכות שמים לדברים אחרים: וקוצרין וגודשין. עושין גדיש מן החדש לפני העומר, ולא חיישינן דילמא אתי למיכל מיניה: ולא מחו בידם. כל הששה דברים שעשו, כולם שלא ברצון חכמים היו עושין, אלא שעל אלו השלשה לא מחו ועל שלשה האחרונים מיחו: מתירין לאכול גמזיות של הקדש. גידולים שגדלו באילן של הקדש, דקסברי אין אסור אלא הפרי עצמו שהוקדש. ואית ספרים דגרסי מחזיר, כלומר חותכים ובורתים

pe'ah; thus, the poor would eat *tevel* assuming that it does not have to be tithed]; and [these three] the Sages thwarted [and forbade] them.

(9) King Hizkiah did six things. Regarding three, they [the Sages] agreed with him, and regarding [the other] three they did not agree with him. He dragged his father's bones [i.e., corpse] on a bed of ropes [since his father was wicked he buried him in a disrespectful manner, rather than in a royal funeral], and they agreed with him [so that this should somewhat atone for him, and, also, that the populace take heed not to learn from his actions]; he crushed the brazen serpent [which was made by Moshe (see Numbers 21:4-9)], and they agreed with him [since the people had come to worship it]; [and] he hid the book of remedies [from which people used to heal themselves so quickly that they had no fear of illness], and they agreed with him. But they did not agree with him in three: He cut [the gold off] the doors of the Temple and sent it [as tribute] to the king of Assyria, and they did not agree with him; and he closed up the waters of Upper Gihon [in order to prevent its usage by the enemy], and they did not agree with him [in both cases, the Sages felt that he should have had faith that God would save him]; and he intercalated [the month of] Nissan in Nissan [since the lunar year is 11 days shorter than a solar year, every few years, an extra month of Adar is added. During the times of Hizkiah this was done by deliberation of Bet Din. The verse states: "This month shall be for you the beginning of months," (Exodus 12:2) once Nissan begins no further intercalation is possible. (Sanhedrin 12b) The Gemara (ibid.) explains that this incident actually took place on the thirtieth of

רבנו עובדיה מברטנורה

ענפי אילנות של הקדש שצמחו אחר שהקדישו האילן, ליהנות מהן; ואוכלין. בשבת ויום טוב פירות שנמצאו תחת האילן ולא נודע אם נשרו מאמש והם מותרים או נשרו היום ואסורים: ונותנים פאה לירק. ואנן קיימא לן דכל דבר שאין אדם מכניסו לקיום אוניו חייב בפאה, וירק דבר שאין מכניסו לקיום הוא ומיחו בידם חכמים, משום דקא מפקעי לה מן המעשר והעניים אוכלים אותם בטבלם כסבורים שהיא פאה, ופאה פטורה מן המעשר משום דהפקר היא: ט גירר עצמות אביו. משום כפרה. ולא קברו לפי כבודו על מטה נאה, כדי שיתגנה על רשעו ויוסרו הרשעים: כתת נחש הנהושת. כדכתיב בדברי הימים, לפי שהיו טועין אחריו: וגנו ספר רפואות. לפי שלא היה לבם נכנע על חלים אלא מתרפאים מיד. והרמב"ם פירש, ספר רפואות, ספר מודיע מעניני צורות

בִּידָם חֲכָמִים: ט שֵׁשֶׁה דְּבָרִים עָשָׂה חִזְקִיָּה הַמֶּלֶךְ, עַל שְׁלֹשָׁה הוֹדוּ לוֹ, וְעַל שְׁלֹשָׁה לֹא הוֹדוּ לוֹ. גִּירַר עֲצָמוֹת אָבִיו עַל מִטָּה שֶׁל חֲבָלִים, וְהוֹדוּ לוֹ. כִּתַּת נַחֵשׁ הַנְּחֹשֶׁת, וְהוֹדוּ לוֹ. גָּנְזוּ סֵפֶר רְפוּאוֹת, וְהוֹדוּ לוֹ. עַל שְׁלֹשָׁה לֹא הוֹדוּ לוֹ, קִצַּץ דְּלֵתוֹת שֶׁל הַיְכָל וְשַׁגְרָן לְמַלְךְ אַשּׁוּר, וְלֹא הוֹדוּ לוֹ. סָתַם מִי גִיחוֹן הָעֵלְיוֹן, וְלֹא הוֹדוּ לוֹ. עֲבַר גִּיסָן בְּגִיסָן,

Adar], and they did not agree with him ולא הודו לו:
 [because the Sages maintained that
 since the thirtieth of Adar is eligible to be declared the first of Nissan,
 intercalation may no longer be performed from that day onward].

רבנו עובדיה מברטנורא

הכוכבים והטלסמאות, שצורה פלונית העשויה בזמן ועת ידוע מרפאת מחולי פלוני וזה היה קרוב להטעות הבריות אחר עבודת כוכבים ולכך גזו: **עיבר ניסן בניסן**. לאחר שנכנס ניסן נמלך ועשה אדר שני. והכתוב אומר (שמות יב) החודש הזה לכם, זה ניסן, ואין אחר ניסן. ולא עיבר חזקיה לאחר שנכנס ממש, אלא יום שלשים של אדר עיבר את השנה, ואנן קיימא לן אין מעברין את השנה בשלשים של אדר הואיל וראוי לקבעו ניסן: